

Tokat – Zile – Güzelbeyli Kasabasında Uygulanan Arazi Toplulaştırmasını Çiftçilerin Benimsemesini Etkileyen Sosyo – Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma

Nuray KIZILASLAN, Sevilay ALMUS
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat - TÜRKİYE

Geliş Tarihi: 05.06.2000

Özet : Bu araştırma, arazi toplulaştırması uygulanan Tokat-Zile-Güzelbeyli Kasabasındaki çiftçilerin, toplulaştırmayı benimseme davranışlarını etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler arasında bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak amacıyla Khi-Kare analizi yapılmıştır. Analizlerin sonucunda çiftçilerin toplulaştırmayı benimsemelerinde sosyal katılım düzeyi, arazi toplulaştırması bilinç düzeyinin etkili olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, çiftçilerin sosyal çevresinin genişlemesiyle farklı aktivitelere katılmalarının arttığını gösterebilir. Ayrıca, araştırmada toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin farklı toplulaştırma bilinç düzeylerinde ekonomik faktörler itibarıyla gruplar arasındaki farklılığın ölçülmesinde varyans analizine başvurulmuştur. Analiz sonuçlarına göre toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin işletme genişliği bakımından gruplar arasındaki farklılık önemli bulunmuştur. Arazi toplulaştırmasını benimseyen çiftçilerin dahi kendi aralarında farklılıkların olduğu söylenebilir. Ayrıca, iki grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesinde kullanılan t testi sonucuna göre arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin işletme genişliği, parsel sayıları, toplulaştırma öncesi ve sonrasında sahip oldukları sulu arazi varlığı, toplulaştırma sonrası sahip oldukları yolu olan parsel sayısı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değerleri bakımından grup ortalamaları arasındaki fark önemli bulunmuştur. Bu sonuçlar göstermektedir ki; ekonomik anlamda daha ileri düzeyde olan çiftçiler arazi toplulaştırması gibi ekonomik ve sosyal refahı geliştirecek etkinliklere daha fazla eğilimlidir. Bu da bir anlamda oluşabilecek risklere karşı dayanma gücünden ileri gelmektedir.

Anahtar Sözcükler: Arazi Toplulaştırması, Sosyo-Ekonomik Faktörler, Tarımsal Yayım

Research on the Determination of the Socio-Economic Factors Affecting the Farmers' Behaviour in Adopting Land Consolidation Implemented in Güzelbeyli Town in Zile County, Tokat Province

Abstract : The main purpose of this study was to determine the factors affecting the farmers' adoption behaviour in adopting land consolidation implemented in Güzelbeyli town in Zile county, Tokat province. Chi-square analysis was performed to determine whether a difference existed between the farmers who adopted and did not adopt the land consolidation. The results of the analysis indicated that there were some factors affecting the adoption of land consolidation such as farmers' social participation level and their level of awareness about land consolidation. This result may show that the participation of farmers in different activities increases parallel to an expansion in their social environment. Analysis of variation was carried out to determine the difference between groups in terms of economic factors at the various levels of awareness about land consolidation in the farmers who adopted it. The results obtained showed that a significant difference was found between the groups in terms of farm size of the farmers adopting the land consolidation. Therefore, there was a difference among farmers adopting land consolidation. Further statistical analysis was carried out to find out whether a difference exists between the means of the two groups who adopted and did not adopt the land consolidation. It was found that the differences between two groups' means were statistically significant in terms of the following variables: farm size, plot number, irrigable land ownership before and after the land consolidation, number of plots that have road access after the land consolidation, annual income gained from the sale of agricultural crops and gross production values. These results show that farmers who are well-off tend to participate in activities such as land consolidation that improve economic and social welfare. This is a way of combating risks in the future.

Key Words: Land Consolidation, Social-Economic Factors, Agricultural Extension

Giriş

Konunun Önemi

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen 75 yıllık sürede Türkiye büyük değişim ve gelişmeler

yaşamıştır. Bu değişimler tarımda ve bu kesimin insanların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarında da etki de bulunmuştur. 1980 yılında tarım kesiminin istihdamdaki payı % 63,0 iken, 1995 yılında % 44,9'a;

milli gelirdeki payı % 24,0'dan %14,4'e ve ihracattaki payı % 57,5'den % 10,7'ye kadar düşmüştür (Anonim,1996). Ancak ekonomik göstergelere bakarak tarım kesiminin ekonomi içerisindeki öneminin azaldığı yargısına varmak ve bu doğrultuda sosyo-ekonomik politikalar belirlemek yanlış olmaktadır. Ekonominin bir bütün olduğu ve gelişme sürecinde, sektörlerin birbirlerini tamamlayan ve destekleyen unsurlar olduğu aşıkardır (Dinler, 1991).

Türkiye tarımı birçok sorunla karşı karşıyadır. Tarım işletmelerinin arazilerinin parçalı, dağınık, şekillerinin düzensiz olması, parsellere gidip gelmede zaman kaybı, sermaye ve işgücü israfı, sınırları çoğalan parçalarda arazi ve verim kaybı, küçük parsellerde mekanizasyon güçlüğü, arazi anlaşmazlıkları gibi sorunlara neden olmakta, bu sorunlar tarım işletmelerinin üretim ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir (Çiçek, 1996).

Bu olumsuzluğu önleyebilmek amacıyla arazi toplulaştırması uygulamaları başlatılmıştır. Bu uygulama ile tarımın ekonomik olarak yapılması, toprak muhafaza ve tarımsal sulama önlemlerinin alınmasını güçleştirecek derecede parçalanmış, dağılmış ve şekilleri bozulmuş parseller bir araya getirilerek çiftçi ailesinin yaşam düzeyini yükseltecek teknik, ekonomik ve sosyal önlemler alınmaktadır (Takka, 1993).

Ortaya konan teknolojilerin çiftçilere tanıtılması, uygulanması, öğretilmesi, onların motive edilmesi yayım etkinlikleriyle gerçekleştirilir. Diğer taraftan büyük maliyetlerle gerçekleştirilen yatırımların verimli olarak yaşama geçirilmesi için yalnızca fiziki tesislerin varlığı veya mükemmelliği değil, insan unsuru da gözönüne alınmalıdır. Bu nedenle yeni teknolojileri kullanacak olan bireylerin eğitim düzeyleri, dış kültürlere açılım, sosyal katılım, modernleşme eğilimleri, yaşam düzeyleri gibi sosyal ve ekonomik özellikleri önemli olmaktadır (Özçatalbaş, 1994). Bundan hareketle; arazi toplulaştırmasının yaygınlaştırılmasında yayıma önemli görevlerin düştüğünü söylemek mümkündür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Türkiye'de tarım yatırımları içinde önem arzeden arazi toplulaştırma projelerinin uygulanacağı yörelerde, bu tür hizmetlerin kullanıcısı olan çiftçilerce benimsenmesinin kolaylaştırılması, yatırım öncesi engel oluşturan hususların ve sınırların içeriğinin belirlenmesi ve çözüm üretilmesine katkıda bulunmak amacıyla; tarımsal işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri

ile arazi toplulaştırma projelerinin benimsenmesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Araştırmanın ana materyalini çiftçilerle yapılan anketler sonucu elde edilen birincil nitelikli veriler oluşturmaktadır. Bu veriler araştırma bölgesinde çiftçilerle yapılan anketler sonucunda elde edilmiştir. Araştırmanın diğer materyalini, bu konuda Türkiye'de ve dünyada daha önce yayınlanmış ve hazırlanmış olan inceleme, araştırma, süreli yayınlar ve sempozyumlarda sunulan bildirilerden elde edilen veriler oluşturmaktadır.

Yöntem

Verilerin Toplanması Aşamasında İzlenen Yöntem

Araştırma verilerinin toplanmasında ilk olarak, konu ile ilgili daha önce yapılmış olan ve ulaşılabilen araştırmalar incelemeye alınarak konuyu daha iyi kavrama, sorunları belirlemek amacıyla hangi verilerin gerektiği, bu verilerin elde edilmesi ve analizinde hangi yöntemlerin uygulanmasının doğru olacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anket yapılacak çiftçilerin belirlenmesinde öncelikle Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü kayıtlarından muvafakatname listeleri alınmıştır. Araştırma kapsamında toplulaştırmayı benimseyen 648 çiftçi (Araştırmada benimseme kavramı mental bir benimsemeyi göstermektedir. Toplulaştırmaya ilk aşamada muvafakat verenler benimseyenler, muvafakat vermeyenler ise benimsemeyenler olarak nitelendirilmiştir), benimsemeyen 204 çiftçi tespit edilmiştir. Toplulaştırmayı benimseme durumuna göre belirlenen bu çiftçiler toplulaştırmadan önce sahip oldukları arazi parsel sayılarına göre sıraya konulmuş ve popülasyon tespit tablosu oluşturulmuştur. Örneklemede, parsel sayısının dikkate alınmasında; arazi toplulaştırmasının birincil amacının parçalı arazilerin bir araya getirilmesi olduğu düşüncesinden hareket edilmiştir. Toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler için, popülasyonu oluşturan işletmelerin sahip oldukları parsel sayılarının oldukça geniş sınırlar içinde değiştiği ve oldukça heterojen bir dağılım gösterdiği belirlenmiş ve örneklemede tabakalama yolu seçilmiştir. Bu nedenle oldukça heterojen bir dağılım gösteren popülasyonun tümünün bir arada incelenmesi yerine, benzer varyantların bir araya geldiği

homojen gruplar oluşturularak incelenmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler için örnek hacminin belirlenmesinde NEYMAN tarafından önerilen formülden yararlanılmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

Araştırma kapsamında yer alan ve toplulaştırmayı benimseyen işletmeler için örnek hacminin belirlenmesinde % 95 güven sınırı içinde ve % 1 sapma ile çalışılmıştır. Elde edilen verilerin formüle uygulanması sonucunda örnek hacmi 72 olarak belirlenmiştir.

Yine araştırma kapsamında yer alan toplulaştırmayı benimsemeyen işletmeler için örnek hacminin belirlenmesinde % 95 güven sınırı içinde ve % 1 sapma ile çalışılmıştır. Elde edilen verilerin formüle uygulanması sonucunda örnek hacmi 39 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın anket çalışması 1998 yılı Aralık ve 1999 yılı Ocak aylarında yürütülmüştür.

Verilerin Analizi Aşamasında İzlenen Yöntem

Toplanan bilgiler, hazırlanan indeks ve ağırlıklar yardımıyla araştırmanın amacına uygun noktalara varmada yardımcı olabilecek değişkenlere dönüştürülmüştür. Araştırmanın amacına uygun olarak önce değişkenler ile ilgili ortalamalar ve yüzdeler hesaplanmış ve tablolar hazırlanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi aşamasında, analiz yöntemi olarak, kodlanmış, yani sayılamayan değişkenler için uygulanan Khi-Kare testi esas alınmıştır. Bunun için Khi-Kare uyum testinden yararlanılmıştır. Bireyleri çeşitli sınıflara dağılmış veya dağıtılmış bir örnekte bu dağılımın belirli bir hipoteze uygunluğunun bir ölçüsü olarak geliştirilmiş bulunan bir istatistiktir. Test uygulaması sonucunda elde edilen Khi-Kare testi tablolarının bazılarında beklenen değerlerden birkaçı 5'den küçük olduğundan Khi-Kare değeri için yorum yapılamamıştır. Bu gibi gerekli durumlarda Khi-Kare testi Yates düzeltmeli olarak kullanılmıştır (Düzgüneş, 1975).

İki grup ortalaması arasındaki farkın test edilmesinde, Karşılaştırmalı İki Populasyon Ortalaması Arasındaki Farkla İlgili Hipotez Testi: Eşleştirilmiş Çiftler (Hypotesis Test About The Difference Between Two Population Means: Matched Pairs) adıyla anılan yöntem kullanılmıştır. Bu yöntem, populasyonun varyansının bilinmediği durumlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Araştırmada ikiden daha fazla sayıda grup ortalaması arasındaki farklılıkların önemli olup olmadığının saptanmasında ve Khi-Kare testinin analiz yöntemi olarak

uygulanmadığı düşünülen sayısal verilerin ortalamalarının karşılaştırılmasında "Varyans Analizi"ne başvurulmuştur (Çağlayan, 1983).

Uygulanan varyans analizi sonucunda sıfır hipotezinin reddedilmesi; tüm grup ortalamaları arasındaki farklılıkların önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Söz konusu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının ortaya konulması gerekmektedir. Bu bakımdan tüm ikili grup kombinasyonlarının ortalamaları arasındaki farklar En Küçük Önemli Fark (LSD= Least Significant Difference) kontrolü ile değerlendirilmiştir.

Araştırma Bulguları

Sosyo-Ekonomik Faktörler

Sosyal Faktörler

Araştırmada toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin ortalama yaşlarının 55,11, toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin yaş ortalamasının 57,35 olduğu hesaplanmıştır. Yapılan Khi-Kare analizi ile; çiftçilerin yaşları ile arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyenler arasında ilişki saptanamamıştır. Arazi toplulaştırmasını benimseyen çiftçilerin %55,56'sı yaşlı (51 +), %34,72' si orta yaşlı (36-50), %9,72' si genç (35'den küçük) dir. Benimsemeyenler, %74,36 yaşlı, %20,51 orta yaşlı, %5,13 gençtir.

Çiftçilerin mesleki deneyimlerine ilişkin bilgilerde ise; genel olarak çiftçilerin %4,50'si yeni çiftçi (1-10 yıllık) iken bu oran toplulaştırmayı benimseyenlerde %6,94'dür. Benimsemeyenlerde ise yeni çiftçiye rastlanmamıştır. Yine çiftçilerin %15,32'si orta düzeyde deneyimli çiftçi (11-20 yıllık) iken bu oran toplulaştırmayı benimseyenlerde %18,06 benimsemeyenlerde %10,26'dır. Çiftçiler genel olarak ele alındığında, deneyimli çiftçi (20 + yıllık) oranı %80,18 iken, bu oran toplulaştırmayı benimseyenlerde %75,00 benimsemeyenlerde %89,74'dür.

Eğitim durumları incelendiğinde; çiftçilerin %3,60'ı yalnız okuma-yazma bilmekte, %10,81'i okuma-yazma bilmemekte, %69,37'si ilkokul ve %16,22'si ilkokul sonrası bir eğitim kurumundan mezundur. Arazi toplulaştırmasını benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin eğitim durumu bakımından gruplararası ilişkilerin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Khi-Kare testine göre ilişki bulunamamıştır.

Araştırma bölgesindeki aile şekli incelendiğinde çiftçilerin %77,48'inin çekirdek, %22,52'sinin geniş aile

yapısına sahip oldukları görülmüştür. Toplulaştırmayı benimseyenlerde çekirdek aile yapısına sahip çiftçilerin oranı % 80,56 iken toplulaştırmayı benimsemeyenlerde bu oran % 71,79 olarak gözükmemektedir. Geniş aile yapısına sahip çiftçilerin oranı toplulaştırmayı benimseyenlerde %19,44, toplulaştırmayı benimsemeyenlerde %28,21'dir. Ataerkil geniş aile şekline rastlanılmamıştır.

Araştırma bölgesindeki aile genişliği gözönüne alındığında; çiftçilerin az bireyli aile (1-3 kişi) oranı %58,56'dır. Toplulaştırmayı benimseyenlerde az bireyli aile oranı %56,95 iken, toplulaştırmayı benimsemeyenlerde %61,54'e yükselmektedir. Çiftçilerde orta bireyli aile (4-5 kişi) oranı genel olarak %30,63 iken toplulaştırmayı benimseyenlerde orta bireyli aile oranı %33,33, toplulaştırmayı benimsemeyenlerde % 25,64'e düşmüştür. Genel olarak çiftçilerde çok bireyli aile (5+ kişi) oranı %10,81'dir. Toplulaştırmayı benimseyenlerde bu oran %9,72 iken toplulaştırmayı benimsemeyenlerde %12,82'dir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerde ailedeki otorite şekli de incelenmiştir. Bununla ailede yönetim ya da karar alma sürecinde nasıl bir yapının egemen olduğu ortaya konulmuştur. Arazi toplulaştırmasını benimseyen çiftçilerin %62,50'si, benimsemeyenlerin %71,79'u ataerkil otorite şekline sahiptir. Demokratik otorite şekli, toplulaştırmayı benimseyenlerde %37,50 iken, benimsemeyenlerde %28,21'dir. Yapılan Khi-Kare analizine göre ailedeki otorite şekli ile arazi toplulaştırmasını benimseme ve benimsememe arasında istatistiksel olarak ilişki saptanamamıştır. Tokat İli Merkez İlçede yapılan bir araştırmada ailedeki otorite şekli kooperatife ortak olanlarla olmayanlar arasında istatistiksel anlamda farklılık göstermiştir. Yani kooperatife ortak olanlarla olmayanlar arasında ailedeki otorite şekli bakımından fark vardır. Kooperatife ortak olanlar daha fazla demokratik otorite şekline sahiptir (Kızılaslan, 1997).

Araştırmada toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin sosyal statü düzeyleri %29,85'i ileri, %50,75'i orta ve %19,40'ı da düşüktür. Toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin ise %33,33'ü ileri, %56,67'si orta ve %10,00'i düşük sosyal statüye sahiptir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerden toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin gelişmiş tarım teknolojilerini (bölgede ilk uygulanan tarımsal yenilikler) benimseme ve

uygulama düzeyi incelendiğinde; %77,78'i az yenilikçi, %22,22'si orta yenilikçidir. Bu oranlar benimsemeyenler için %79,49 ve %20,51'dir. Ayrıca toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerde ileri düzeyde yenilikçi çiftçiye rastlanmamıştır. Yapılan Khi-Kare analizi sonucunda toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler arasında gelişmiş tarım teknolojilerini benimseme ve uygulama bakımından bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırma kapsamındaki çiftçiler sosyal katılım düzeyleri açısından genel olarak incelendiğinde düşük düzeyde sosyal katılım gösteren çiftçi yoktur. Orta düzeyde sosyal katılım gösteren çiftçiler % 16,22'dir. Bu oran toplulaştırmayı benimseyenlerde % 6,94 iken, toplulaştırmayı benimsemeyenlerde % 33,33'e yükselmiştir. Yüksek düzeyde sosyal katılım gösteren çiftçilerin oranı %83,78'dir. Yine bu oran toplulaştırmayı benimseyenlerde %93,06 iken toplulaştırmayı benimsemeyenlerde % 66,67'ye düşmüştür. Sosyal katılım düzeyleri açısından Khi-Kare testine göre çiftçiler arasında bir ilişki bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin %2,78'i yüksek, % 86,11'i orta ve % 11,11'i düşük düzeyde dış kültüre açılım düzeyine sahiptir. Toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin % 2,57'si yüksek, % 76,92'si orta ve % 20,51'i düşük düzeyde dış kültüre açılıma sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan Khi-Kare analizine göre; dış kültüre açılım düzeyi ile arazi toplulaştırmasını benimseme ve benimsememe arasında ilişki yoktur.

Araştırma kapsamında toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin % 1,39'u yüksek, % 37,50'si orta, %61,11'i düşük düzeyde kitle haberleşme araçlarını (televizyon, radyo, gazete, dergi) kullanmaktadır. Toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin % 2,56'sı yüksek, % 41,03'ü orta ve % 56,41'i düşük düzeyde kitle haberleşme araçlarını kullanmaktadır. Yapılan Khi-Kare analizine göre; gruplar arasında ilişki saptanamamıştır.

Sosyo-ekonomik düzeyin başka bir göstergesi niteliğinde olan yaşam düzeyi bakımından toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin % 37,50'si yüksek, % 61,11'i orta ve % 1,39'u düşük yaşam düzeyine sahiptir. Toplulaştırmayı benimsemeyen çiftçilerin ise % 17,95'i yüksek, % 79,49'u orta ve % 2,56'sı düşük yaşam düzeyine sahiptir. Yapılan Khi-Kare analizine göre; yaşam düzeyi ile arazi toplulaştırmasını benimseme ve benimsememe arasında ilişki saptanamamıştır.

Araştırma kapsamına alınan çiftçiler arazi toplulaştırması bilinç düzeyleri açısından %0,90'ı yüksek düzeyde, %44,15'i orta düzeyde ve %54,95'i düşük düzeydedir. Yapılan Khi-Kare analizine göre; arazi toplulaştırması bilinç düzeyleri ile arazi toplulaştırmasını benimseme ve benimsememe durumu arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Ekonomik Faktörler

Ekonomik faktörler itibariyle de bazı faktörler incelenmiştir. Araştırma alanındaki çiftçilerin işletme genişliği ilk dikkate alınan faktördür. İşletme başına düşen ortalama işletme genişliği toplulaştırmayı benimseyenlerde 42,13 da, toplulaştırmayı benimsemeyenlerde 34,68 da olduğu hesaplanmıştır.

Toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin sahip oldukları ortalama işletme genişliği bakımından yapılan t testi sonucunda söz konusu farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin farklı toplulaştırma bilinç düzeyinde, işletme genişliği bakımından gruplar arasındaki farklılığın ölçülmesinde varyans analizi hesap sonucuna göre gruplar arasındaki

fark önemli bulunmuştur. LSD kontrolü ile toplulaştırma bilinç düzeyleri düşük-yüksek ve orta-yüksek olan grupların arasındaki farklılığın önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın da toplulaştırma bilinç düzeyleri yüksek olan çiftçilerin ortalama işletme genişliğinden ileri geldiği söylenebilir (Tablo 3).

Toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin toplulaştırma öncesi ve sonrası sahip oldukları ortalama parsel sayıları bakımından söz konusu farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin tarım ürünleri yıllık satış tutarları incelenmiş ve toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin farklı toplulaştırma bilinç düzeyinde tarım ürünleri yıllık satış tutarı bakımından gruplar arasındaki farklılığın ölçülmesinde kullanılan varyans analizi hesap sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık önemli bulunmamıştır. Yine toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin ortalama tarım ürünleri yıllık satış tutarı bakımından gruplar arasındaki farklılığın t-testine göre istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki çiftçilerin toplam brüt üretim değerleri incelenmiş ve toplulaştırmayı benimseyen

Tablo 1. Arazi Toplulaştırmasını Benimseyen ve Benimsemeyen Çiftçilerin Arazi Toplulaştırması Bilinç Düzeyi.

Bilinç Düzeyi	Toplulaştırmayı Benimseyenler		Toplulaştırmayı Benimsemeyenler		GENEL	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yüksek	1	1,39	-	-	1	0,90
Orta	39	54,17	10	25,64	49	44,15
Düşük	32	44,44	29	74,36	61	54,95
TOPLAM	72	100,00	39	100,00	111	100,00

SD = 2 $\chi^2 = 10,950$ $\chi^2 = 5,991$ $P < 0,05$ 'e göre gruplararası ilişki vardır.

Tablo 2. İncelenen İşletmelerde Toplulaştırmayı Benimseme Durumuna Göre İşletme Genişliği ve Buna İlişkin Test Sonuçları.

Toplulaştırmayı Benimseme Durumu	İşletme Sayısı (Adet)	Toplam İşletme Genişliği (da)	Ortalama İşletme Genişliği (da)	Ortalamalar Farkı (da)	t Hesap Değeri
Toplulaştırmayı Benimseyen	72	3033,3	42,13	7,45	8,04
Toplulaştırmayı Benimsemeyen	39	1352,5	34,68		

$t_{hs} > t_t$ $t_{8,04} > t_{1,96}$ Sonuç = $n_1 + n_2 - 2$ Serbestlik Derecesi ve $P < 0,05$ Önem Düzeyinde Önemlidir.

ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI BİLİNÇ DÜZEYİ				
	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
Toplam (da)	1 276,8	1648,5	108	3033,3
Gözlem Sayısı	32	39	1	72
Ortalama (da)	39,9	42,27	108	42,13

Tablo 3. Arazi Toplulaştırmasını Benimseyen Çiftçilerin İşletme Genişliğine Göre Toplulaştırma Bilinç Düzeyleri ve Buna İlişkin Varyans Analizi Hesap Sonuçları.

VARYANS ANALİZİ TABLOSU				
Varyasyon Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F
Gruplararası	4 497,49	2(K-1)	2248,75	
Gruplarıçi	34 349,28	70(N-K)	490,70	4,58
Genel	38 846,76	71(N-1)		

$F_{hs} > F_{tab}$ $F_{4,58} > F_{3,13}$ Sonuç: Gruplar arasındaki Fark $P < 0,05$ 'e Göre önemlidir.

LSD KONTROL TABLOSU				
Karşılaştırılan Gruplar	Ortalamalar Farkı	Grup Ort. Arasındaki Farkın Standart Hatası ($Sx_1 - Sx_2$)	LSD (0,05)	Sonuç*
Düşük-Orta	- 2,37	5,28	10,35	Önemsiz
Düşük-Yüksek	- 68,10	22,50	44,10	Önemli
Orta-Yüksek	- 65,73	22,43	43,96	Önemli

* LSD Değeri ortalamalar farkından mutlak değer olarak büyük oluşu fark önemsiz, aksi takdirde önemli olarak değerlendirilir.

çiftçilerin farklı toplulaştırma bilinç düzeyinde brüt üretim değerleri bakımından gruplar arasındaki farklılığın ölçülmesinde varyans analizi hesap sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık önemli bulunmamıştır. Yine toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçilerin brüt üretim değerleri bakımından farklılığı test edilmiş ve farklılığın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Tokat -Zile -Güzelbeyli Kasabasında uygulanan arazi toplulaştırmasında benimsemeyi etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, çiftçilerin toplulaştırmayı benimsemelerinde etkili olabilecek faktörlerin ortaya konmasına çalışılmıştır.

Ele alınan sosyal ve ekonomik faktörler gerek herhangi bir birlik, kooperatif, tarım sigortası, arazi toplulaştırması gibi etkinliklere katılım gerekse tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde etkili olabilmektedir. Bu

konularla ilgili yapılan araştırmalarda bu tür sonuçlara rastlanmıştır. (Rogers and Shoemaker, 1972), yeniliklerin yayılması ve benimsenmesinde toprak mülkiyeti, arazi tasarruf biçimi, işletme genişliği, eğitim düzeyi, yaş ve yıllık gelir düzeyinin etkili olduğunu saptamışlardır. (Doğanca, 1975), çalışmasında yeniliklerin benimsenmesinde sosyal faktörlerin önemli olmadığını ancak işletme genişliği, mülkiyet şekli, tarım ürünleri yıllık satış tutarı gibi ekonomik faktörlerin önemli rol oynadığını ortaya koymuştur. (Tatlidil,1978), kooperatifi benimseme ile yıllık tarımsal gelir ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir bağlantının olduğunu saptamıştır. (Aydın,1992), çiftçilerin yenilikçilik düzeyini etkileyen önemli faktörlerden birinin sulu araziye sahip olma olduğunu belirlemiştir. (Kızılaslan,1997), kooperatife ortak olanlarla olmayanlar arasında istatistiksel olarak, ailedeki otorite şekli, sosyal statü, kooperatifçilik bilinç düzeyi, sosyal katılım, kitle haberleşme araçlarını kullanım

düzeyi, tarımsal gelir, ihtisaslaşma düzeyi gibi faktörler itibarıyla gruplararası ilişkisi olduğunu saptamıştır. (Spurnock and Crawford,1975), kooperatife katılanların çoğunluğunun, kooperatife katılım ve bağlılıklarının, kooperatifin faaliyetleri hakkında bilgilendirilmeleri oranında arttığını ortaya koymuştur.

Ancak bazı araştırmalarda da farklı faktörlerin de rol oynayabileceği sosyal ve ekonomik faktörlerin her zaman etkili olamayabileceği savunulmuştur. Bunun nedeni; bireyde meydana gelecek davranış değişimlerinde etkili olanın yalnızca sosyo-ekonomik faktörler olmamasıdır. Davranış değişimini etkileyen farklı faktörler sözkonusudur. Çiftçinin içinde bulunduğu sosyo-kültürel ortam, fiziksel engeller, psikolojik faktörler, yeniliklerin özellikleri bu faktörler içerisinde sayılabilir. (Taluğ,1975), buğday üreticilerinin kimyasal ilaçla yabancı ot mücadelesinde kitle iletişim araçlarıyla benimseme davranışı arasında ilişki bulamamıştır. (Türkdoğan,1970), yaptığı çalışmada eğitim durumunun yeniliklerin benimsenmesinde etkili olmadığını ortaya koymuştur. (Doğanca,1983), kooperatife katılım ile yaş, mesleki deneyim, aile şekli, aile genişliği, ailedeki otorite şekli ve eğitim gibi faktörler arasında önemli bir ilişki bulamamıştır. (Copp,1964), bir araştırmasında çiftçilerin kooperatife sahip çıkılmalarında kooperatif hakkında bilgi sahibi olmalarının ve sosyo-psikolojik faktörlerin önemli olduğu konusunda bulgulara ulaşmıştır. (Yacoub and Haddad, 1970), çiftçilerin kooperatife katılmalarında rol oynayan en önemli faktörlerin kişisel özelliklerden ziyade sosyo-psikolojik faktörler olduğunu belirlemiştir.

Bu araştırmada da sonuçlar yukarıda bazılarını yer verilen benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Araştırmada; toplulaştırmayı benimseyen çiftçilerin, yaşlı, deneyimli, ilkökul mezunu, çekirdek aile yapısına sahip, az bireyli aile, ataerkil otorite şekline sahip, sosyal statü düzeyi orta, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama düzeyi açısından az yenilikçi, yüksek düzeyde sosyal katılım gösteren, orta düzeyde dış kültüre açılım düzeyine ve kitle haberleşme düzeyine sahip, yaşam düzeyi yüksek, arazi toplulaştırma bilinç düzeyinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Sosyal faktörler açısından benimseme davranışında istatistiksel olarak en önemlileri, sosyal katılım ve arazi toplulaştırma bilinç düzeyi olarak belirlenmiştir.

Ekonomik faktörler açısından ise, işletme genişliği daha fazla olan çiftçilerin toplulaştırmayı benimsedikleri

görülmüştür. İstatistiksel anlamda benimseme davranışında ekonomik faktörlerden işletme genişliği, parsel sayısı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değeri etkili faktörler olarak bulunmuştur.

Diğer bazı araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi (Copp,1964; Yacoub and Haddad,1970); bu araştırmada da çıkan sonuçlar, sosyal ve ekonomik faktörlerin yeniliğin benimsenmesinde etkili olabileceğini gösterirken bunun yanında başka faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışma çalışılan bölge açısından yayım elemanlarına yol gösterici niteliktedir.

Araştırma sonucunda, toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler açısından arazi toplulaştırması bilinç düzeyi, işletme genişliği, parsel sayısı, sulu ve kuru arazi varlığı, tarım ürünleri yıllık satış tutarı, brüt üretim değeri gibi sosyal ve ekonomik faktörler bakımından gruplar arasındaki farklılık istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur. Dolayısıyla toplulaştırmayı benimseyen ve benimsemeyen çiftçiler arasındaki farklılıkların düzenlenecek yayım çalışmalarında dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca bu şekilde ortaya konulmuş sosyo-ekonomik faktörlerin analizi çiftçilerin mevcut durumlarını ortaya koyma ve ilerdeki çalışmalara rehberlik etme açısından önemlidir. (Bembridge,1987), Güney Afrika'da yaptığı bir çalışmada az gelişmiş bölgelerde yürütülen yayım çalışmalarında önceliklerin belirlenmediğini ve plan yapılmadığını belirtmektedir. Bilindiği gibi, tarımsal yayımın stratejilerinden birisi de, yayım hizmetlerinin uygun bir zamanlama ile ve plan dahilinde durum saptaması yapılarak götürülmesidir. Uygun zamanlama ise, ya yatırımlara başlanılmadan önce ya da yatırımların başlamasıyla birlikte seçilecek bir zamandır. Arazi toplulaştırmalarında ortaya çıkan direnmeleri önleyebilmek en azından azaltabilmek için bununla ilgili yayım çalışmaları yapmak ve bundan yararlanmak gerekir. Bu konuda bilinçlenen, bilgi sahibi olan, kafasındaki birtakım endişelerden kurtulan çiftçi toplulaştırmaya karşı çıkmayacağı gibi destekçisi de olabilir. Arazi toplulaştırması yurt düzeyinde daha kolay yaygınlaşabilir. Bu nedenlerden dolayı; arazi toplulaştırması çalışmalarına başlanılmadan önce gerek çiftçinin mevcut durumunu ortaya koymak gerekse çiftçileri toplulaştırmaya ikna edecek bilgileri vermek, onları bilinçlendirmek için yayım çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Kaynaklar

- Anonim, 1996. Yıllık Ekonomik Rapor. T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aydın, R.,1992. Tokat İlinde Seçilmiş Bir Yörede Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde ve Uygulanmasında Etkili Olan Başlıca Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerinde Bir Araştırma (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üni., Fen Bilimleri Enst., İzmir.
- Bembridge, D.,1987. Some Common Sense About Farmer Recommendations and Extension Advice, Farming Systems Support Project Newsletter Vol:4, Oxford.
- Copp, H.J., 1964. 'Perceptual Influences of Loyalty in a Farmer Cooperative', Rural Sociology, Vol:29.
- Çağlayan, L., 1983. Manisa Merkez İlçe Ova Köylerinde Kimyasal Gübrelemenin Tedarik Ve Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Karınca Matbaacılık Ve Ticaret Kollektif Şirketi, İzmir.
- Çiçek, A., Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemleri. GOPÜ Ziraat Fakültesi Yayınları No:12 , Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Çiçek, A., 1996. Arazi Toplulaştırmasının Sosyo-Ekonomik Yararları Ve Bitkisel Üretim Değeri Üzerine Etkisinin Fonksiyonel Analizi. Türkiye 2.Tarım Ekonomisi Kongresi 4-6 Eylül, Adana.
- Dinler, Z.,1991. Tarım Ekonomisi. Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme İktisadi Ve Muhasebe Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yayın No:3, Bursa.
- Doğanca, M.Y., 1975. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Kırsal Toplumda Modernleşme Açısından Tarımsal Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenip Uygulanmasını Etkileyen Sosyo Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Doktora Tezi), Ege Üni., İzmir.
- Doğanca, M.Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler Üzerinde Bir Araştırma, Ege Üni. Yayın No:469, İzmir.
- Düzgüneş, O., 1975. İstatistik Metodları. A.Ü.Z.F. Yayın No. 578, Ankara.
- Kızılaslan, N.,1997. Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. GOPÜ Fen Bilimleri Enstitüsü,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Özçatalbaş, O., 1994. GAP Bölgesinde (Şanlıurfa'da) Tarımsal Yayımın Analizi ve Etkin Bir Yayım Çalışması İçin Gerekli Koşulların Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Ç. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Rogers, E.M. and Shoemaker, F.F., 1972. Communication of Innovations, The Free Press, London.
- Spurnock, H.C. and Crawford, D.E., 1975. Farmer Needs, Attitudes and Participation in Selected Cooperatives in South Carolina, Department of Agricultural Economics and Rural Sociology, Clemson University, No. AE 380, Clemson, SC.
- Takka, S.,1993. Arazi Toplulaştırması. Kültürteknik Derneği Yayınları, No: 1, Ankara.
- Taluğ, C., 1975. Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üni. Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Ankara.
- Tatlıdıl, H., 1978. Konya Ereğli İlçesinde Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üni. Ziraat Politikası ve Yayım Kürsüsü, Ankara.
- Türkdoğan, O., 1970. Erzurum Köylerinde Çiftçilerce Haberleşme Kanalları ve Yeniliğin Yayılması. Atatürk Üni. İşletme Fak.Araş.Enst. Yayınları, Erzurum.
- Yacoub, S.M. and Haddad, A., 1970. Factors Influencing Farmers' Participation in a Lebanese Village Co-operative, Faculty of Agricultural Science, American University of Beirut, Pub.No.48.,Beirut, Lebanon.